

Ikääntyneiden asumisen erillisselvitys

keusote.fi

5.12.2023

Mari Patronen, palvelujohtaja

HYVINKÄÄ | JÄRVENPÄÄ | MÄNTSÄLÄ | NURMIJÄRVI | PORNAINEN | TUUSULA

Ikääntyneiden asumispalveluiden järjestämistä haastavat useat tekijät ja muutokset

	Palvelutarpeen kasvu		<ul style="list-style-type: none"> • Iäkkäiden määrän kasvaessa myös palvelutarve ja kysyntä kasvaa merkittävästi, mikä heijastuu myös iäkkäiden asumispalveluihin • Asiakasohjaus ja kevyempien palveluratkaisujen oikea-aikaisuuden tunnistaminen korostuvat palveluiden käytön kasvun hillinnässä
	Kustannuspaine		<ul style="list-style-type: none"> • Hyvinvointialueilla on talouden tasapainottamistarpeita, joiden ratkaisuja pitää tarkastella hyvinvointialueella kokonaisvaltaisesti • Etenkin ikääntyneiden asumispalvelut vievät suhteessa paljon resursseja, joten asumispalveluihin kohdistuvilla päätöksillä on laajat kustannusvaikutukset
	Henkilöstön saatavuus		<ul style="list-style-type: none"> • Palvelutarpeen kasvun myötä on huolehdittava henkilöstöresurssin riittämisestä ja hyödyntämisestä tarkoituksenmukaisesti eri asumispalveluissa • Jo puuttuvan henkilöstön haasteet näkyvät etenkin ostopalveluiden käytössä
	Lainsäädännön muutokset		<ul style="list-style-type: none"> • Yhteisöllisen asumisen käyttöön ottaminen jatkuu vuoden 2022 sosiaalihuoltolain (§21) muutoksen pohjalta • Henkilöstömitoituksen kiristyminen (0,65-> 0,7) vuoden 2028 alusta alkaen tulee huomioida palveluiden ja henkilöstön resursoinnin suunnittelussa
	Toimintaympäristön raamit		<ul style="list-style-type: none"> • Jo olemassa olevat sopimukset, suunnitelmat ja kiinteistöt asettavat raameja toiminnalle, kuten ostopalvelu- tai vuokrasopimukset sekä valtion lainanantovaltuudet sääntelevät investointeja myös vuokrattavien kohteiden osalta. • Alueella toimivien palveluntarjoajien palveluiden sijainti ja valikoima rajaavat ostopalveluiden käytön mahdollisuutta

Hyvinvointialueohjelman neljä lähtökohtaa otetaan huomioon ikääntyneiden asumispalveluiden suunnittelussa

I Toiminnan sopeuttaminen Tasapainottamistarve on arviolta noin 80 M€, mikä on noin 10-15% Keusoten vuosittaisista kuluista Rahoituskehityksessä pysyminen toteutetaan palveluiden kehittämisen avulla suorien säästöjen sijaan	II Kärkivetoinen työskentely Teemojen avulla vaikutetaan palveluiden saatavuuteen, voimavaroihin sekä kustannuksiin Ohjelmassa korostuvat neljä eri teemaa* sisältäen kysynnän, virtauksen, tuotantorakenteen sekä työilmapiirin ja olosuhteet	III Henkilöstöohjelma Henkilöstöohjelmalla vaikutetaan henkilöstön saatavuuteen, riittävyyteen ja pysyvyyteen Ohjelma tuottaa suuntaviivat henkilöstöjohtamiselle sekä määrittelee perustan johtamisen ratkaisuille ja päätöksille	IV Palveluiden verkosto Ideaalitilanteessa palveluiden verkosto on dynaaminen sekä laajasti vaikuttava Palveluiden verkostoa tulee kehittää siten, että ikääntyneiden palveluiden tukena on kevennetty palvelurakenne raskaan sijasta

*Hyvinvointiohjelman kärkien teemat

- Kysyntä** – Tavoitellaan ennaltaehkäisyä ja vähennetään palveluiden häiriökysyntää
- Virtaus** – Vaikutetaan asiakasvirtojen virtaviivaistamiseen palveluissa ja palveluiden välillä etenkin laajentamalla ja tehostamalla asiakasohjausta vaikuttavuuslähtöisesti
- Tuotantorakenne** – Muutetaan nykyistä palvelurakennetta vastaamaan tehokkaammin tarvevakioitua palvelutarvetta
- Työilmapiiri- ja olosuhteet** – Korostetaan oman hyvinvoivan, osaavan, motivoituneen ja riittävän henkilöstön roolia osana toimeenpanoa

3.4 Ikääntyneiden palveluiden kustannusrakenteen keventäminen

- Yhteisöllisen asumisen lisääminen korvaten ympärivuorokautista palveluasumista
- Asiakkaan omavastuun korostaminen tehostaen asiakasneuvontaa itsemaksettuihin palveluihin sekä palvelusetelin käytön lisääminen

Ikääntyneiden palvelujen rakenteen muutos liittyy vahvasti hyvinvointialueohjelman toimenpänön

Hyvinvointia yhdessä

Meille jokainen on tärkeä
Parannamme asukkaidemme hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta monimuotoisessa yhteistyössä.

Onnistumme yhdessä
Hyvinvoiva ja kyvykäs henkilöstö toimii yhteisohjautuvasti vetovoimaisessa työpaikassa.

Uudistumme vaikuttavasti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävästi
Panostamme toimintamme sekä palvelujemme vaikuttavuuteen, laatuun, kustannustehokkuuteen sekä ympäristöystävällisyyteen.

Olemme arvostettu kumppani
Uudistamme ja vahvistamme ennaltaehkäiseviä palveluja sekä varhaisen tuen toimintamalleja yhdessä laajan kumppaniverkostomme kanssa.

Hyvinvointialueohjelma on kokoava ohjelma, ja toimii sateenvarjona kaikille muille Keusotessa käynnissä oleville ohjelmille:

- palvelujen verkostosuunnitelma
- henkilöstöohjelma
- Suomen kestävän kasvun ohjelma (RRP2)

Kehityskärkiä on neljä:

1. Kysyntään vaikuttaminen,
2. Virtaukseen vaikuttaminen,
3. Tuotantorakenteeseen vaikuttaminen,
4. Työilmapiiriin ja -olosuhteisiin vaikuttaminen.

Ikääntyneiden asumisen kehittämällä ja suunnitelluilla toimenpiteillä on vahva riippuvuus muihin kehityskokonaisuuksiin:

- Kuntoutuskeskuksen kehityssuunnitelma
- Lähineuvontapisteiden kehittäminen
- Kotiutus- ja arviointiyksikön edelleen kehittäminen
- Omaishoidon tuen, perhehoidon ja henkilökohtaisen avun keskuksen kehittämien
- Asiakasohjausyksikön edelleen kehittäminen
- Tuotantotapa-analyysit (MoB)
- muut RRP2 ja ns. STM lisärahoitus – hankkeet

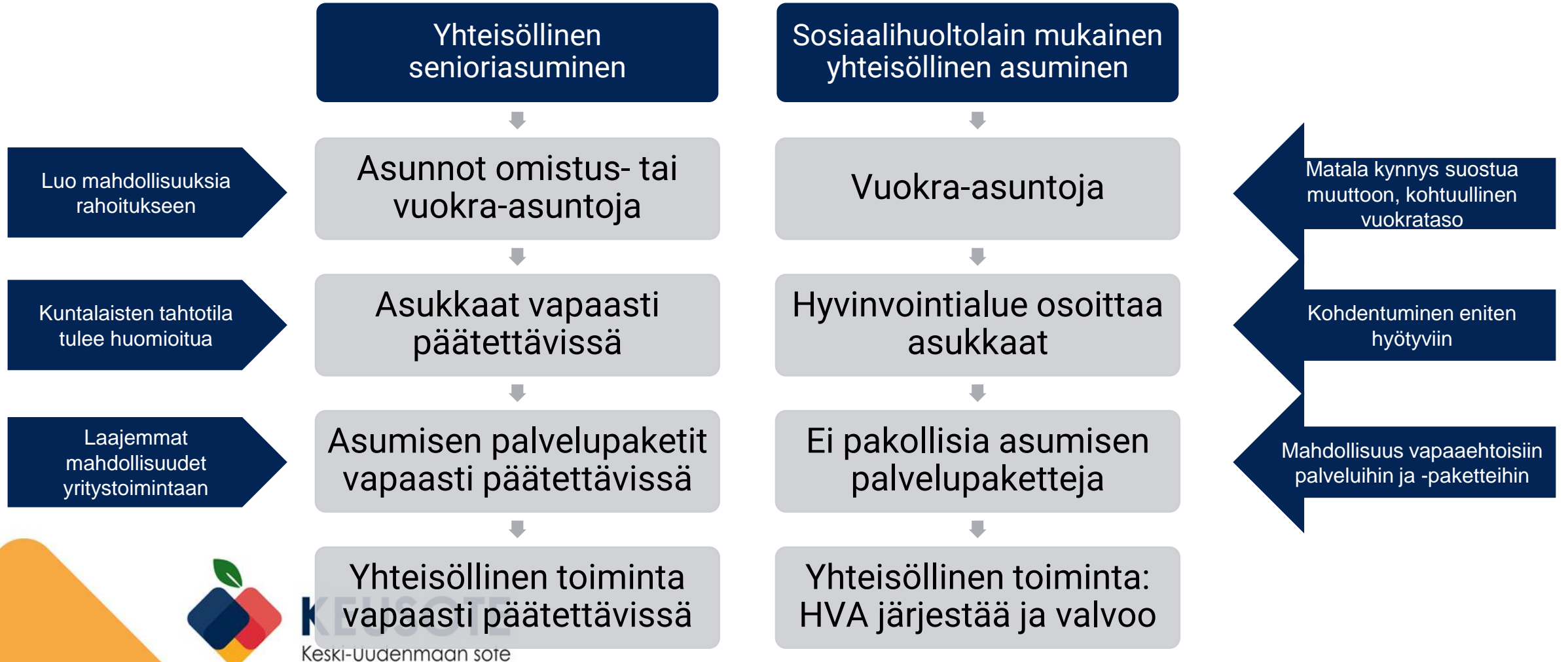

KEUSOTE
Keski-Uudenmaan sote

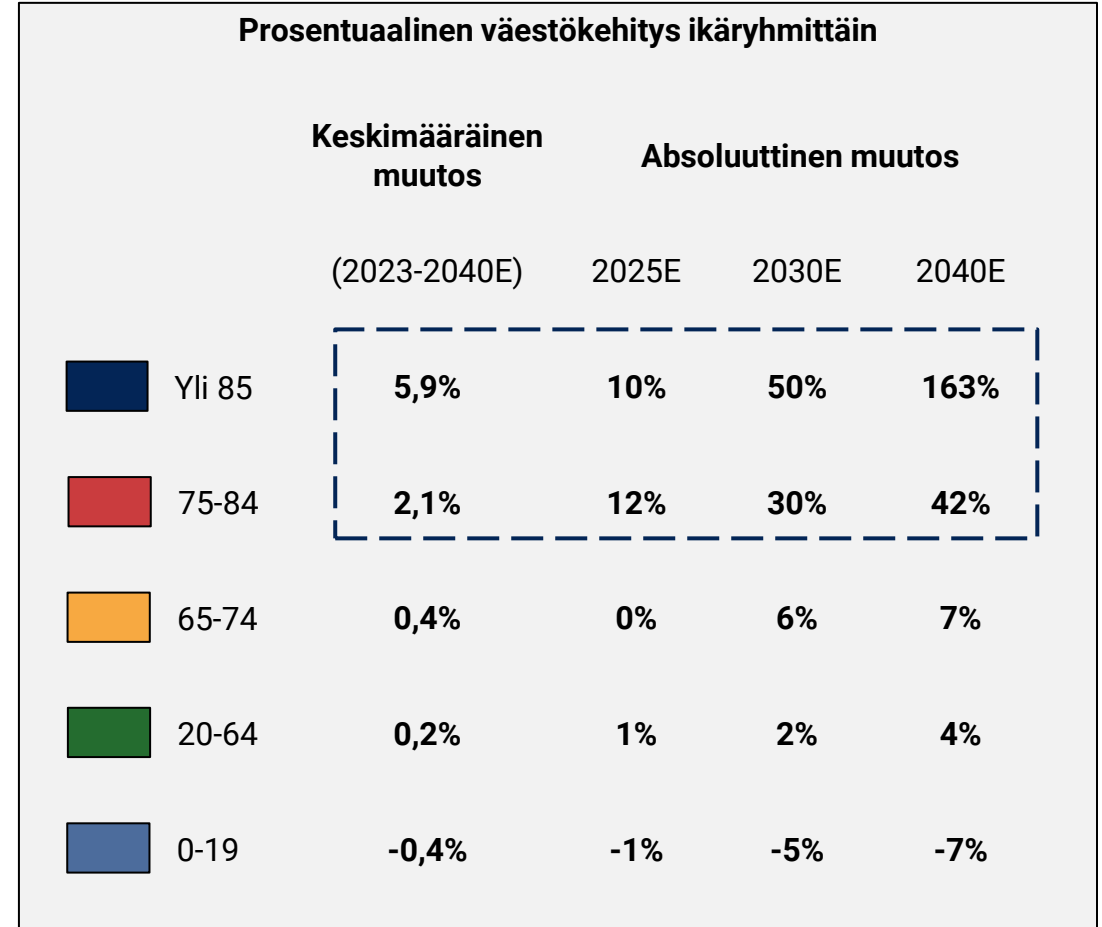
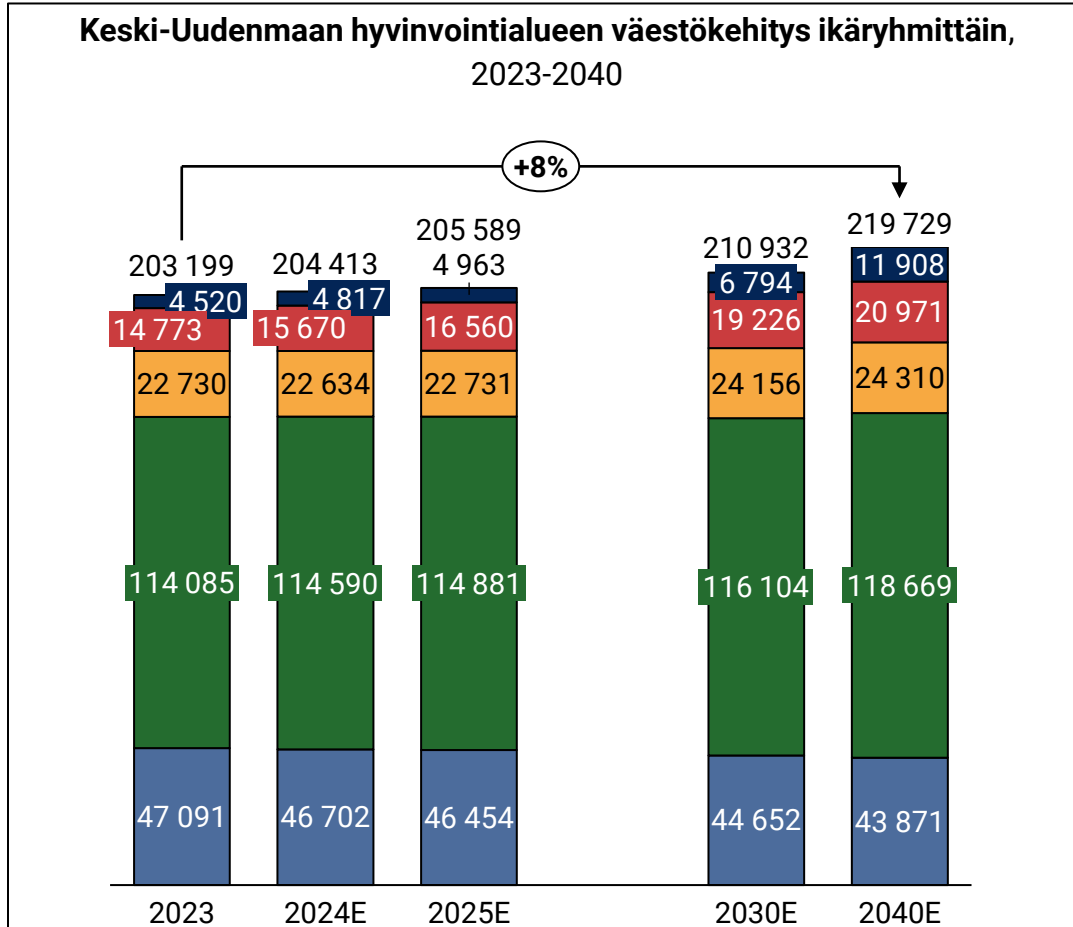
Läkkäiden yhteisöllisen asumisen vaihtoehtojen vertailua.

asuntojen tarjonnan lisääminen

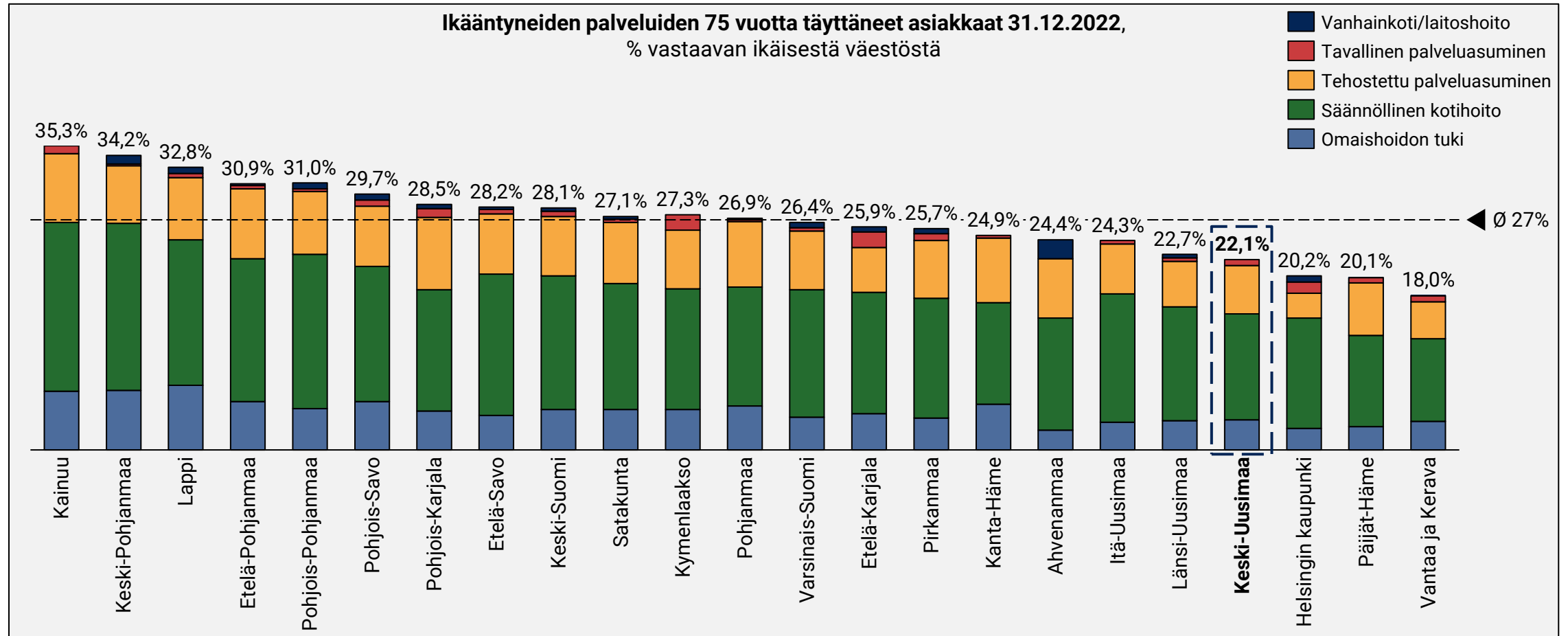
Tavoite: yhteisöllisten, esteettömien

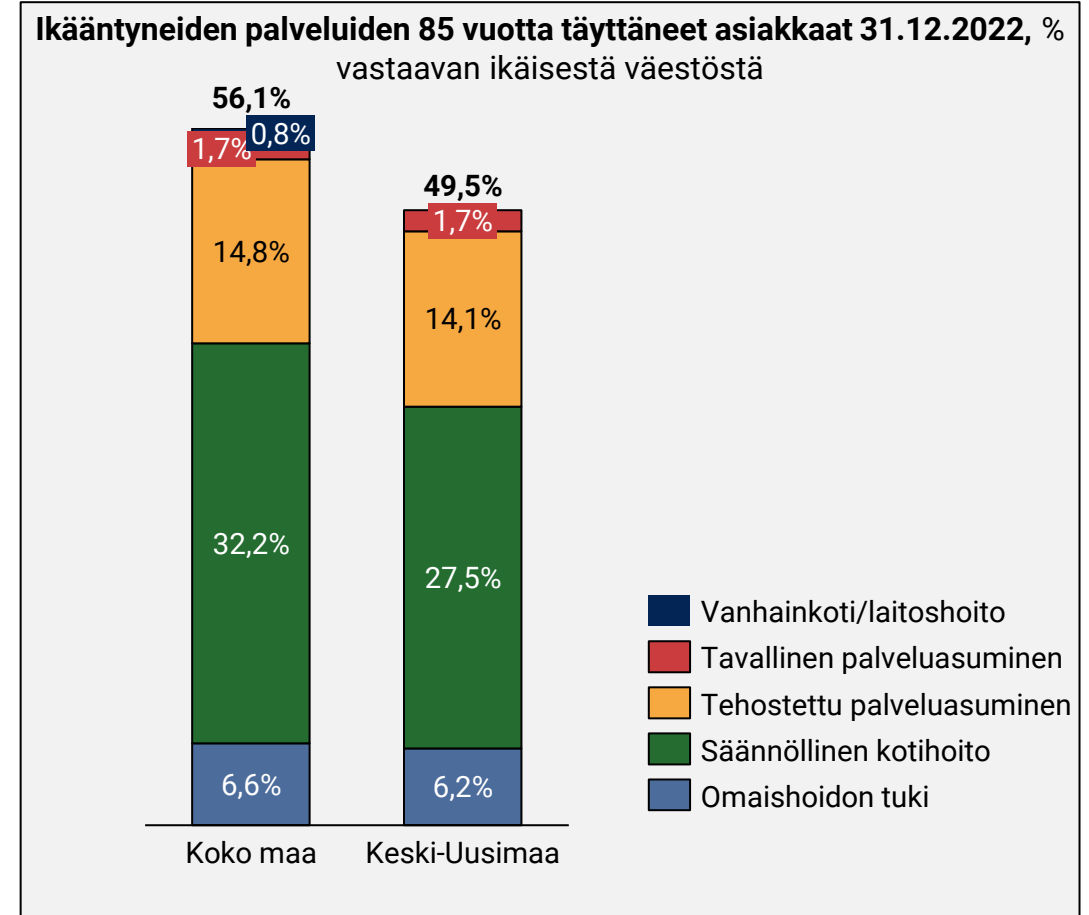
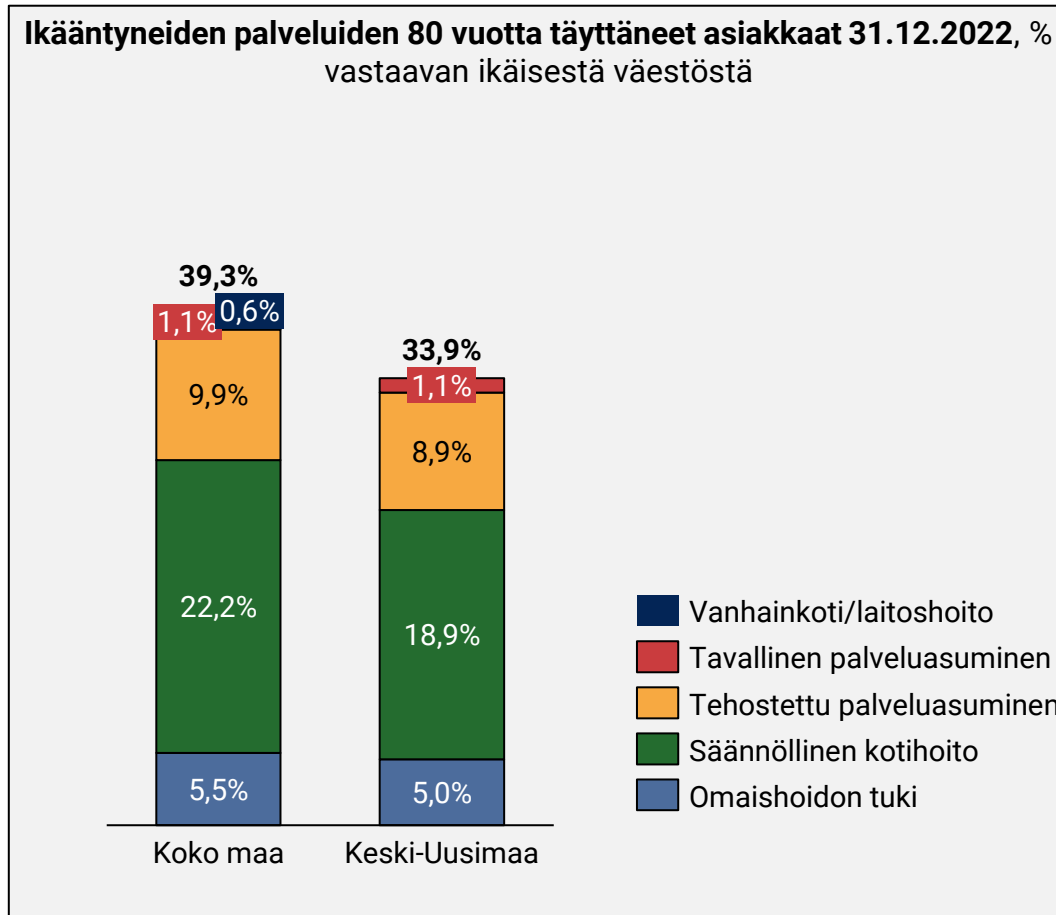
Keski-Uudenmaan väestö ikääntyy voimakkaasti – yli 75-vuotiaiden osuus kasvaa merkittävästi lähivuosien aikana, mikä indikoi myös palvelutarpeen kasvusta

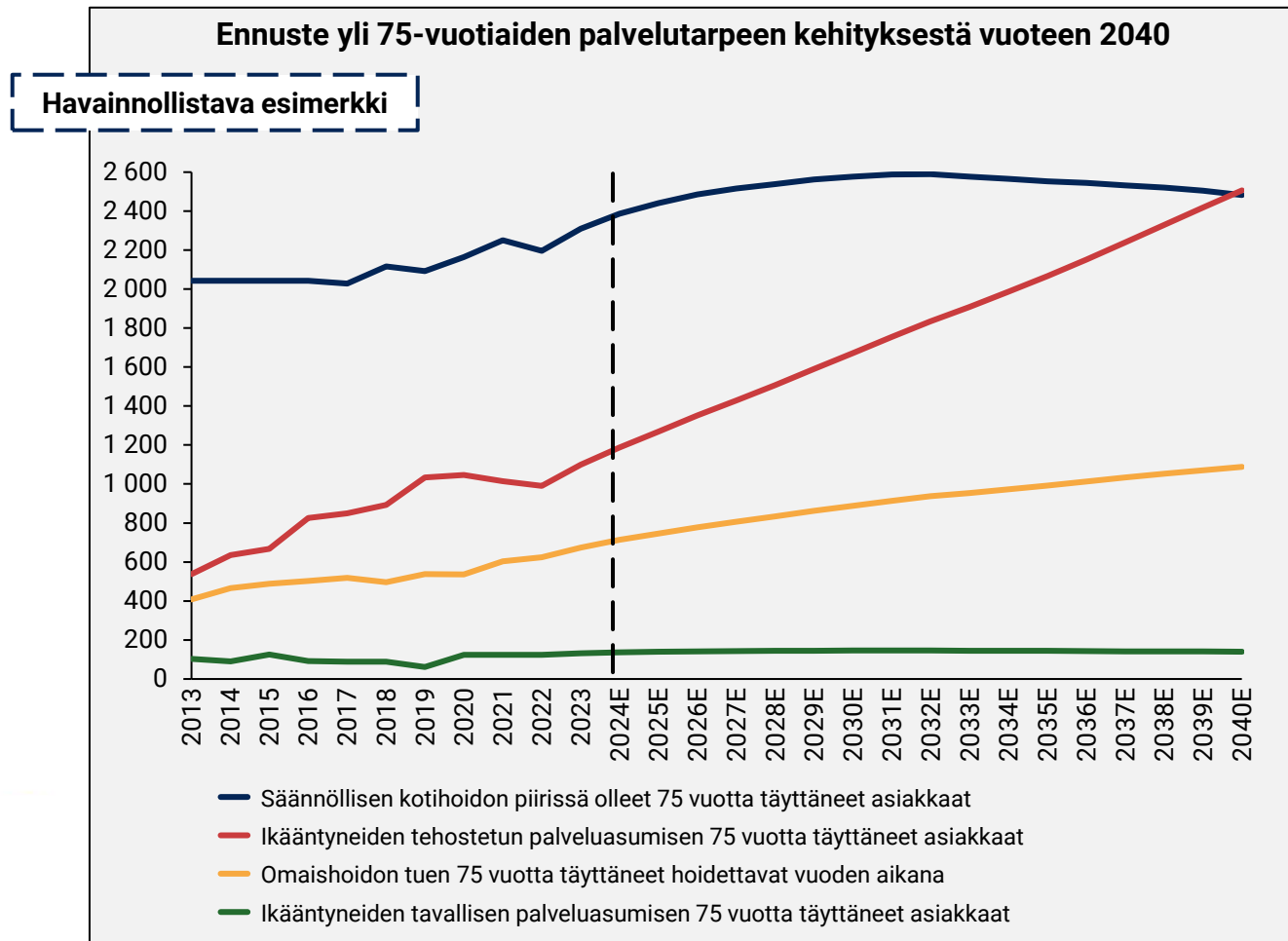
Keski-Uudellamaalla palveluiden peittävyys on alemmalla tasolla verrattuna muihin hyvinvointialueisiin – tavoitteena peittävyyslasku

Palveluiden peittävyys kasvaa yli 80- ja 85-vuotiaita tarkasteltaessa – Keski-Uudenmaan hyvinvointialue on koko maan keskiarvon alapuolella

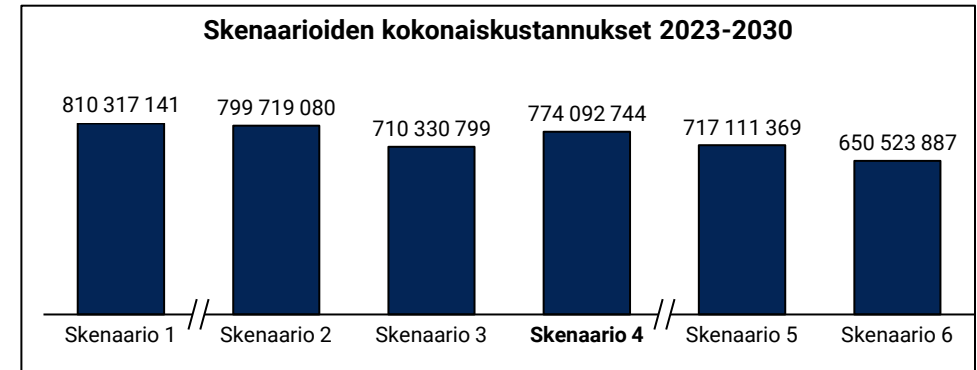
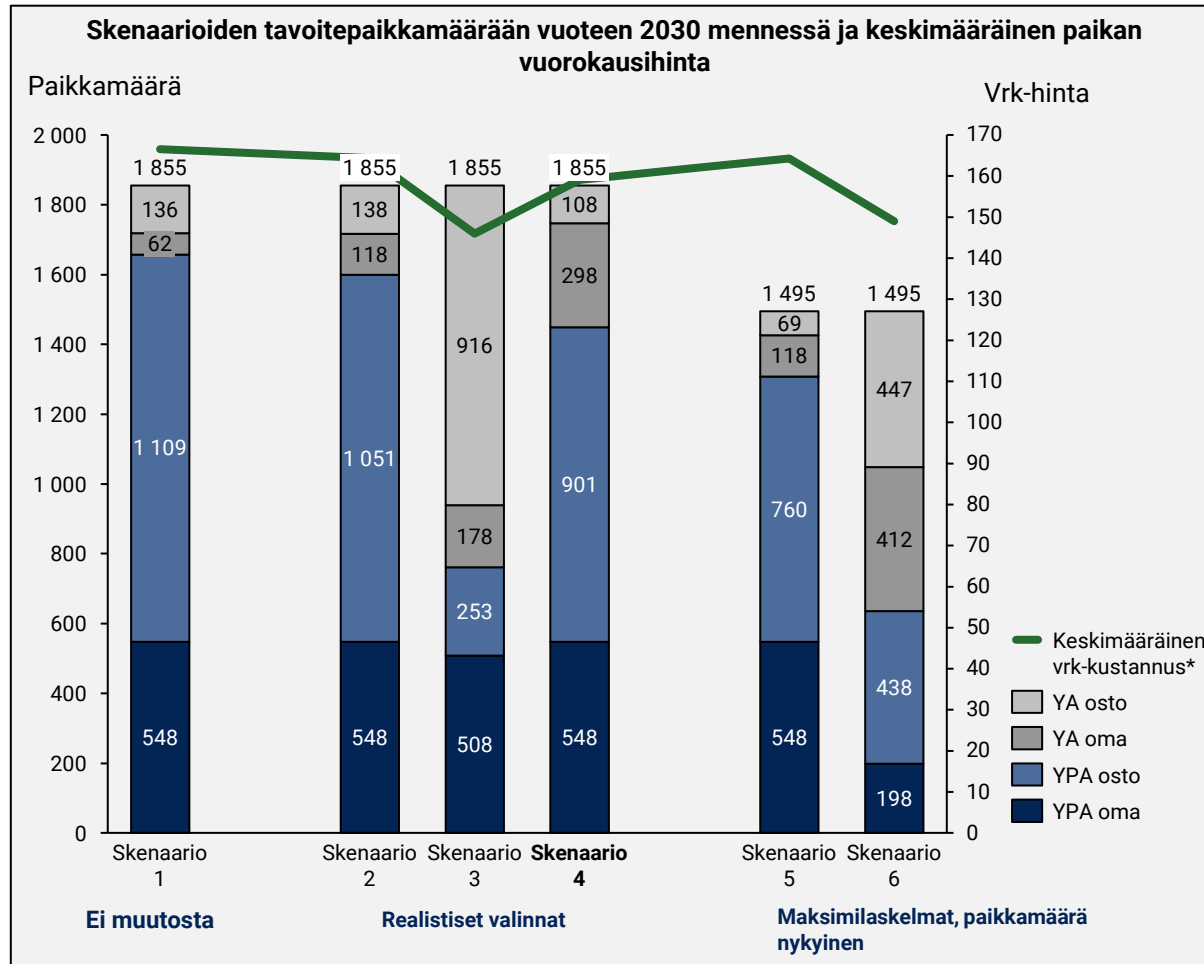
Yli 75-vuotiaiden palvelutarve kasvaa merkittävästi tulevina vuosina – luo painetta palvelurakenteen keventämiseksi ja palveluiden peittävyyslaskemiselle

Lähde: Sotkanet

- Ennusteen avulla voidaan havainnollistaa skenaariomaisesti, **miten asiakasmäärät kehittyisivät vuoteen 2040 mennessä, jos kehitys pysyy viime vuosien mukaisena**
- Palveluiden palveluiden käyttäjämääriä ennustettaessa on huomioitu **yli 75-vuotiaiden väestöryhmän kasvu sekä historiallinen kehitys palveluiden peittävydessä**
 - Yli 75-vuotiaiden ikäryhmän on ennustettu kasvavan merkittävästi tulevien vuosien aikana
- **Jos palvelurakennetta ja palveluiden peittävyttä ei muuteta nykyisestä, tehostetun palveluasumisen tarve tulee ennusteen mukaan tuplaantumaan vuoteen 2040 mennessä**
- Säännöllisen kotihoidon tarve ja omaishoidon tuen tarve kasvaa väestön ikääntyessä

Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen skenaariotyötä – yhteisöllisen asumisen avulla pyritään hillitsemään kokonaiskustannusten nousua

- **Skenaariossa 1 ei muutosta omaan tuotannon nykytilaan** ja palvelutarve kasvaa
- **Skenaariossa 2 yhteisöllisen asumisen paikkoja saadaan omaan tuotantoon** ja palvelutarve kasvaa
- **Skenaariot 3 ja 4 ovat skaalalaskemia, joissa painotetaan yhteisöllistä asumista**
 - Skenaariossa 3 painottuu ostopalveluiden osuus
 - **Skenaariossa 4 ympärivuorokautisen asumisen paikat pysyvät omassa tuotannossa nykyisellä tasolla ja ostopalveluiden osalta kasvavat (+113). Omassa tuotannossa lisätään merkittävästi yhteisöllistä asumista**
- **Skenaario 5 ja 6 ovat maksimilaskelmia, jotka havainnollistavat ääripäitä.** Paikkamäärä pysyy nykyisenä ja palvelutarpeen kasvua ei ole huomioitu
 - Skenaariossa 5 omaan tuotantoon tulee yhteisöllistä asumista, mutta markkinat eivät tarjoa sitä
 - Skenaariot 6 yhteisöllinen asuminen painottuu omassa tuotannossa ja ostopalveluissa

Skenaarioiden rakennemuutos kohti yhteisöllistä asumista tuo joustavuutta niin palveluntuottajan kuin asiakkaan näkökulmasta, mutta haasteet ja riskit tulee huomioida

Vahvuudet ja mahdollisuudet

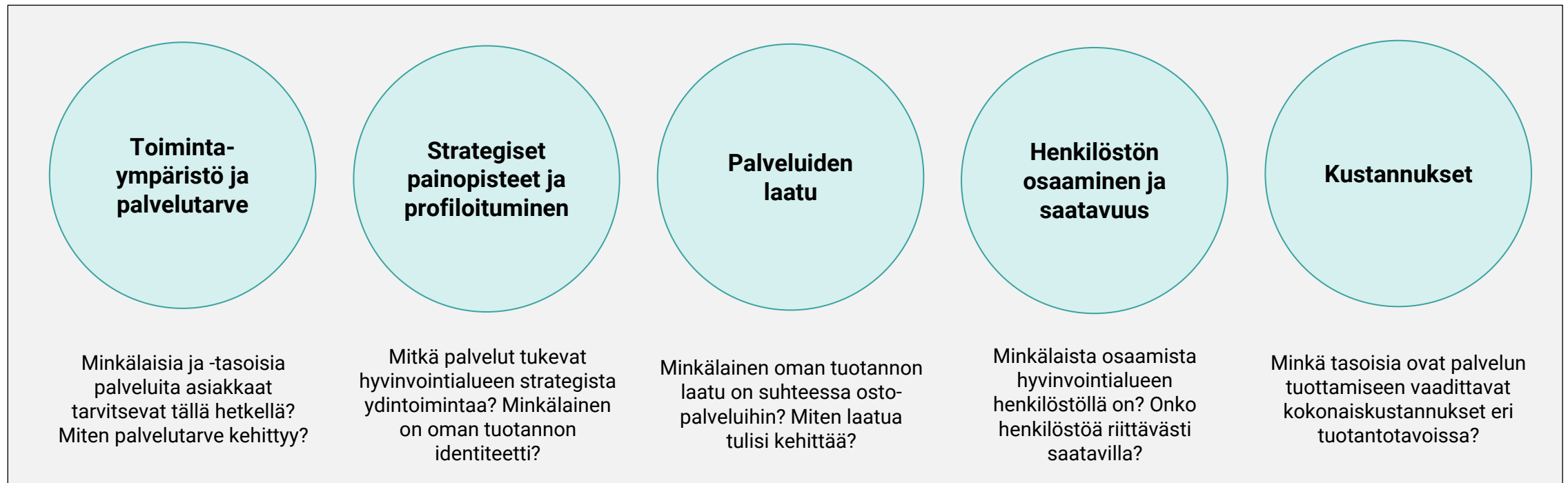
- Asumispalveluiden **rakennemuutos mahdollistaa sosiaalihuoltolain muutoksen mukaisen** monimuotoisten asumis- ja palvelukokonaisuuksien luomisen
- Yhteisöllisen asumisen tuo **joustavuutta** palvelun tarjoajalle, räätälöityjä palveluita ilman ympärivuorokautisen asumisen henkilöstömitoitusta. Kuntien kanssa yhdessä rakentuvat palvelujen korttelit tuovat asumiseen monimuotoisuutta ja palveluja.
- Alhaisempi henkilöstöresurssi yksikköä kohden **edistää henkilöstön riittävyyttä** yksiköiden palvelutarpeen kasvaessa
- Rakennemuutoksen onnistuessa saadaan parhaassa tapauksessa merkittävää **vaikuttavuutta** ennaltaehkäisyn ja ihmisten toimintakyvyn tukemisen avulla
- Asiakkaiden näkökulmasta joustavuus, yhteisöllisyys ja toimintakyvyn säilymisen tukeminen sekä kodinomainen asuminen **voi parantaa ikääntyneen hyvinvointia sekä lisätä hoidon inhimillisyyttä**. Palvelukortteleissa on elämää ja asuminen keskusta-alueella tuo palvelut ja ihmiset lähemmäs.
- Hybridiyksiköt mahdollistavat **paikkojen tehokkaan käytön ilman tyhjäkäyntiä**. Asiakkaan ei tarvitse muuttaa pois palvelutarpeen kasvaessa

Haasteet ja riskitekijät

- Palvelurakenteen muutos edellyttää **kokonaisvaltaista prosessin kehittämistä** ennaltaehkäisevistä palveluista kotihoitoon
 - palveluketjun sujuvuus on varmistettava, jonka takia on tarjottava tarpeeksi ympärivuorokautista asumista
- **Asiakasohjauksen prosessia on kehitettävä** ja varmistettava, että se toimii tehokkaasti. Ohjauksen tulee olla oikea-aikaista, jotta asiakkaat saadaan avun piiriin jo ennen kun palvelutarve on vaativalla tasolla
- Yhteisöllinen asuminen vaatii laajaa **kuntayhteistyötä**, jotta omaan tuotantoon saadaan rakennettu yhteisöllisen asumisen yksiköitä
 - Yksiköiden rakentaminen vaatii mm. kaupunkien kaavoitusten muuttamista, jolloin prosessi voi olla pitkä
- Tällä hetkellä **markkinoilla ei ole riittävästi yksityisiä palveluntarjoajia**, joten rakennemuutos edellyttää, että yksityisiä toimijoita tulee lisää markkinoille
- **Henkilöstöpula haastaa** jo nyt toimintaa ja tulevaisuudessa (1/2028) on tulossa henkilöstömitoituksen nostoja. Tulee keskittyä osaavan ja kouluttautuneen henkilöstö riittävyyteen palvelutarpeen kasvaessa

Make or Buy-analyysissa lähtökohtana on oman ja ulkoisen tuotannon käytön ja painotusten arviointi keskeisten näkökulmien pohjalta

Make or Buy-analyysissa tarkasteltavia keskeisiä näkökulmia

Suositus oman ja ostopalvelutuotannon käytöstä ja painotuksista

Uudistettu sosiaalihuoltolaki ja vanhuspalvelulaki tarjoavat uusia asumis- ja palvelumahdollisuuksia ikääntyneille

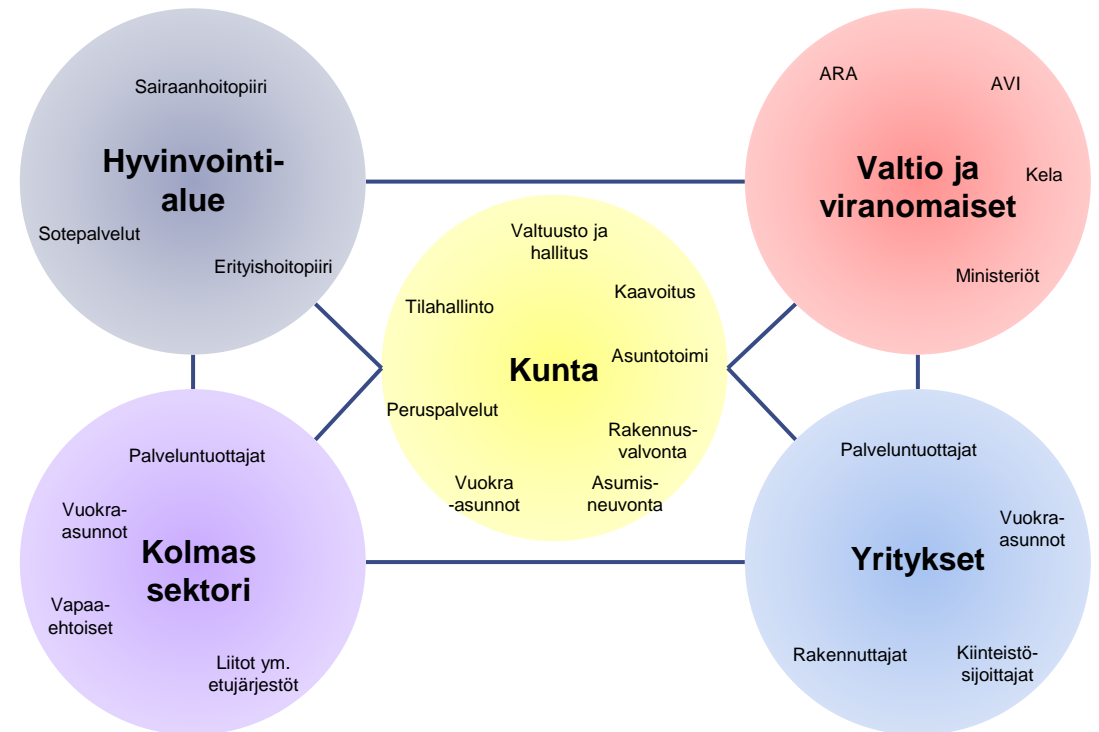
Yhteisöllinen asuminen = hyvinvointialueen järjestämä, sosiaalihuoltolain mukainen asumismuoto esteettömässä ja turvallisessa asumisyksikössä, ja jossa asukkaille on tarjolla yhteisöllistä toimintaa.

- Järjestetään henkilölle, joka tarvitsee sitä sillä perusteella, että hänen toimintakykynsä on alentunut ja hoidon ja huolenpidon tarpeensa kohonnut. Yöaikainen hoito mahdollista ja teknologiaa voidaan käyttää hoidon tukena.

Yhteisöllistä asumista ja ympärivuorokautista palveluasumista on mahdollista toteuttaa samaan rakennuskokonaisuuteen kuuluvissa tiloissa.

- Jos asukkaan olosuhteet muuttuvat niin, että kannattaa siirtyä raskaampien palveluiden piiriin, muutos pitäisi tehdä niin ettei asukkaan tarvitse muuttaa toiseen asuntoon

Toimijaverkko ikääntyneiden ja erityisryhmien asumisessa ja asumispalveluissa

Yhteisöllinen asuminen ja palvelukortteleiden muodostuminen hyödyttää niin kuntalaisia, kuntaa, yrityksiä sekä hyvinvointialuetta

	Kuntalainen	Kunta	Hyvinvointialue	Kolmas sektori ja yritykset
Edut	<ul style="list-style-type: none"> Asuinpaikka lähellä palveluita taajamassa/keskustassa Koti, josta ei tarvitse muuttaa toimintakyvyn heiketessä Turvallinen koti ja yhteisöllisyys 	<ul style="list-style-type: none"> Mahdollisuus houkutellessa uusia asukkaita ja paluumuuttajia Ikääntyneet suurempi osa kunnan toimintaa ja elämää Taloudellista aktiivisuutta kunnan taajamaan 	<ul style="list-style-type: none"> Uusi mahdollisuus asiakkaiden asumisen ohjaukseen Vaikuttavampi verrattuna raskaaseen kotihoitoon ja tehostettuun palveluasumiseen 	<ul style="list-style-type: none"> Mahdollisuus osallistua joko asumisen tai palveluiden tuotantoon – tai molempien Pidemmät asiakaspolut ja eri palveluiden yhdistämiseen samoissa kortteleissa Kiinteistöt mahdollista muuttaa myöhemmin asumiskäyttöön
Rooli uusien yksiköiden toteutuksessa	<ul style="list-style-type: none"> Vaikuttaminen päätöksentekoon Osallistuminen yhteisöllisen toiminnan suunnitteluun Tiedon hakeminen ja ymmärryksen kasvattaminen Omien asumistarpeiden ennakointi 	<ul style="list-style-type: none"> Uusien tonttien kiinnittäminen ja mahdollinen rakennuttaminen Aktiivinen kuntalaisten kuunteleminen ja palveluntarpeen ennakointi Vuoropuhelu hyvinvointialueen sekä yksityisten palveluntuottajien kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> Ikääntyneiden palveluntarjonnan tilannekuvan muodostaminen Mallin käyttöönotto ja selkeät myöntämisperusteet asiakasohjaukseen Kilpailutusten suunnittelu ja toteutus ainakin palveluiden osalta 	<ul style="list-style-type: none"> Uusien yhteisöllisen asumisen kiinteistöjen ja palvelukokonaisuuksien rakentaminen Konseptin tarkentaminen asukkaiden, kuntien ja hyvinvointialueen kanssa
Yhteenveto	Kuntalainen löytää yhteisöllisestä asumisesta laadukkaan kodin kunnan taajamasta keskellä palveluita	Yhteisöllinen asuminen tekee ikääntyneistä entistä vahvemman voimavaran, toimii vetovoimatekijänä ja tuo kuntaan verotuloja	Hyvinvointialue hyötyy yhteisöllisestä asumisesta, sillä se on vaikuttavaa, ja parantaa ikääntyneiden hyvinvointia	Yrityksille yhteisöllinen asuminen tarjoaa uuden palvelun, jossa yhdistyy joustavuus ja mahdollisuus uusien palvelumallien luomiseen

Hyvinvointialueen strategiset askeleet yhteisöllisen asumisen edistämiseksi

Yhteistyötilaisuudet

Yhteinen näkemys ja tahtotila koko Keusoten hyvinvointialueelle

- Keusoten yhteinen näkemys yhteisöllisen asumisen hyödyntämisestä, johon kunnat ja hyvinvointialue voivat yhdessä sitoutua
- Hyvinvointialueen järjestämät tilaisuudet yhteisöllisen asumisen edistämiseen – muodostetaan yhteinen tahtotila ja visio.

Päätös panostuksesta

Yhteisöllinen asuminen Keusoten yksi tärkeimmistä keihäänkärjistä

- Hyvinvointialueen oma tahtotila, miten yhteisöllistä asumista lähdetään toteuttamaan koko hyvinvointialueen alueella
- Yhteisöllisestä asumisesta yksi palvelustrategian keihäänkärjistä

Koordinointi

Yhteisöllisen asumisen koordinointi hyvinvointialueella

- Yhteisöllisen asumisen konkreettinen edistäminen edellyttää koordinoitua toimintaa
- Projektointi ja vastuuttaminen – mikä taho edistämään kokonaisuutta?

Olemassa olevien verkostojen ja foorumien hyödyntäminen

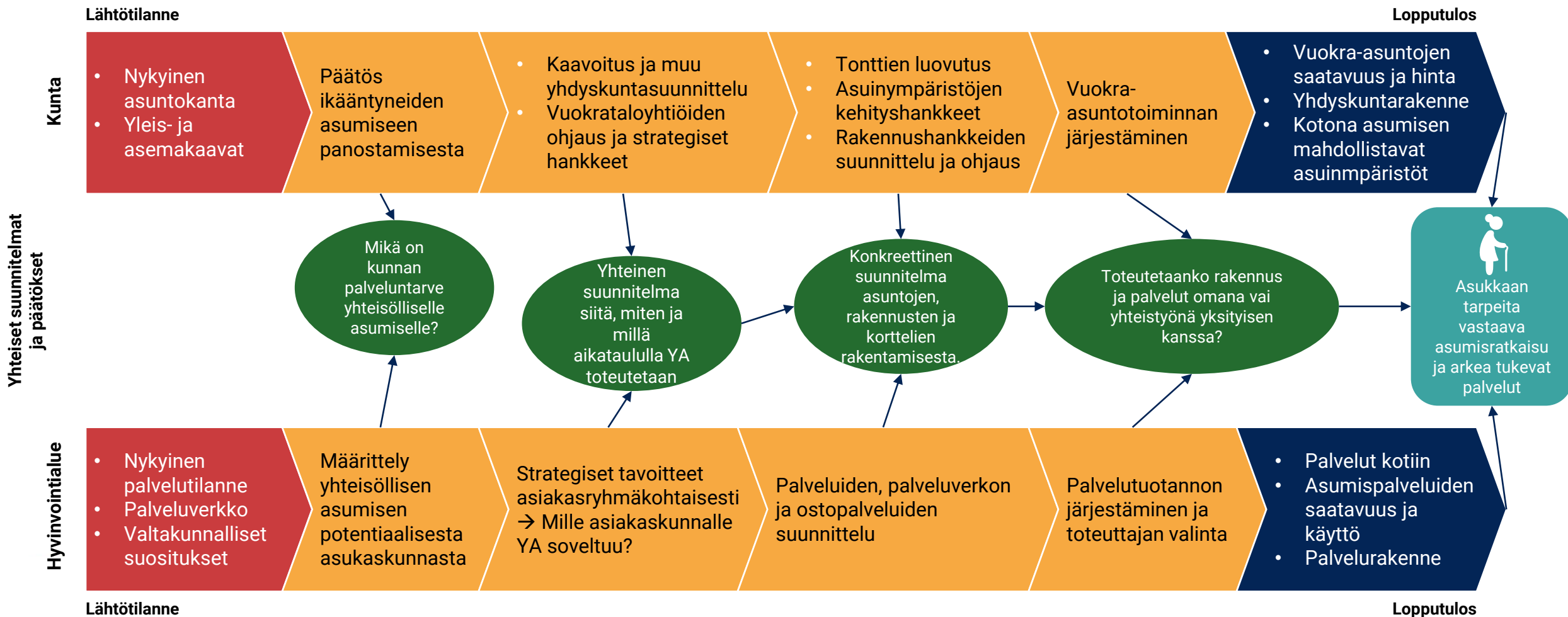
Yhteys kuntiin

Kuntakohtaisten yhteyshenkilöiden nimeäminen

- Yhteisöllisen asumisen rakentamista ja tarpeen ennakoimista varten on tärkeää, että kuntiin muodostetaan suorat yhteydet hyvinvointialueen kehityksen kommunikointiin
- Yhteisöllisen asumisen verkosto, jossa jokaisesta kunnasta nostetaan yhteyshenkilö suoraan kommunikaatioyhteyteen hyvinvointialueen kanssa

Esimerkkiprosessi yhteisöllisen asumisen käyttöönoton prosessista ja vastuista

Kuntien kanssa tehtävä yhteistyö

- Hyvinvointialueella toimii **Asumisen ratkaisut ja turvalliset elinympäristöt -ryhmä**, jonka virka- ja toimihenkilöjäsenet edustavat kaikkia alueen kuntia.
 - Ryhmä edistää kaikkien erityisryhmien asumista.
 - Joulukuussa järjestetään alueen johdon työpaja, jossa selkeytetään nykyisiä toimintaprosesseja.
- Asumisen ratkaisut ja turvalliset elinympäristöt ryhmässä käsitellään kaikki kuntiin tulevat erityisryhmien asumista koskevat ehdotukset ja lausuntopyynnöt, tonttihaut sekä eri rakennuttajien ja muiden toimijoiden yhteydenotot.
- Näitä tarkastellaan yhdessä ja peilataan niitä hyvinvointialueen palvelujen verkostosuunnitelmaan sekä kunkin kunnan omiin suunnitelmiin.
- Ryhmä tapaa säännöllisesti myös alueen kuntajohtajia ja keskustelee heidän kanssaan ikääntyvien asumisen hankkeista ja suunnitelmista sekä edistää kansallisia asumisen ja hyvinvoinnin teemoja hyvinvointialueella.

Kehitystoimenpiteitä tarvitaan hyvinvointialueen kustannuskehityksen taittamiseksi

Palvelurakenteen keventäminen

- Palvelurakenteen keventäminen on edellytys toiminnallisesti ja taloudellisesti kestäväan palvelurakenteeseen
- Ennaltaehkäiseviä palveluita tulee vahvistaa mm. painottamalla kuntoutusta, jotta ikääntyneiden toimintakykyä saadaan tuettua mahdollisimman pitkään
- Kotona tukevia palveluita tulee kehittää palvelutarjonnan laajentamisella ja kuntoutuksen lisäämisellä, jotta tuetaan mahdollisimman pitkälle ikääntyneiden asuminen tutussa ympäristössä

Asiakasohjausprosessin kehittäminen

- Asiakasohjausprosessin selkeys on avainasemassa palvelurakenteen muutoksessa onnistumisessa
- Neuvontaa ja ohjausta tulee selkeyttää ja arviointiprosesseja kehittää, jotta ikääntyneille saadaan tarjottua oikeita palveluita oikea-aikaisesti. Yhtenevät prosessit lisäävät myös palveluiden yhdenvertaisuutta

Yhteisöllisen asumisen edistäminen

- Asumispalvelujen rakenteen keventäminen on osa palvelurakenteen keventämistä palvelurakenteen kestävyuden turvaamiseksi
- Palveluita tulee kehittää siten, että ympärivuorokautista asumista hillitään ja ohjataan asiakkaita yhteisöllisen asumisen piiriin soveltuvissa asiakasryhmissä. Muutoksen onnistumista edistää omais- ja perhehoidon tukeminen.
- Teknologiaa voidaan hyödyntää vahvemmin etenkin yhteisöllisessä asumisessa, niin palvelutuotannossa kun asiakkaiden keskuudessa. Uusia ratkaisuja tulee ottaa käyttöön asiakkaiden tarpeiden mukaisesti

Kiitos

KEUSOTE
Keski-Uudenmaan sote